

L'ESTRATÈGIA CATALANA PER A LA CONSERVACIÓ I ÚS SOSTENIBLE DE LA DIVERSITAT BIOLÒGICA

Xavier Carceller i Salvador Grau

Servei de Planificació de l'Entorn Natural, Direcció General de Patrimoni Natural i del Medi Físic,
Departament de Medi Ambient, Generalitat de Catalunya

Introducció

Les estratègies per a la conservació i l'ús sostenible de la diversitat biològica tenen el seu origen immediat en el Conveni sobre la Diversitat Biològica de Rio de Janeiro (1992). L'Estat espanyol ratificà aquest conveni l'any 1993.

D'acord amb l'article sisè del Conveni (mesures generals per a la conservació i l'aprofitament sostenible), cada part contractant ha de desenvolupar estratègies, plans o programes nacionals per a la conservació i l'aprofitament sostenible de la biodiversitat o adoptar amb aquesta finalitat estratègies, plans o programes que reflectiran, entre altres aspectes, les mesures establertes en el Conveni que la puguin afectar.

Tot i que les parts signatàries del Conveni són els estats, a la pràctica s'han formulat estratègies a tots els nivells: a escala global¹, de l'àmbit del Consell d'Europa², de nivell comunitari³, estatal⁴, etc. A l'Estat Espanyol, a més, diverses comunitats autònomes preparen les seves estratègies. En el cas concret de Navarra, aquesta estratègia ja ha estat finalitzada.

Lògicament, un document d'aquesta transcendència no pot ser fruit de la improvisació i requereix un ampli procés de participació dels principals sectors implicats: poders públics, comunitat científica, agents econòmics, moviments socials, etc.

A Catalunya, el Departament de Medi Ambient de la Generalitat ha impulsat aquests darrers anys la formulació de l'Estratègia catalana per a la conservació i ús sostenible de la diversitat biològica, d'acord amb una Resolució del Parlament de Catalunya en aquest sentit (1997).

Plantejament actual de l'estratègia

Durant el temps transcorregut des de l'inici del procés, el seu enfocament ha experimentat modificacions substancials per raons diverses. D'una banda, altres experiències

alienes han mostrat la necessitat d'adoptar un mètode més obert, menys lineal i més iteratiu. No sembla possible aconseguir que els postulats de l'Estratègia siguin assumits pels diversos sectors de la societat, a escala social, políticoinstitucional i econòmic, sense una participació efectiva de tots ells en l'elaboració. Sense això, l'Estratègia no podrà esdevenir un element inductor de canvis necessaris, i fàcilment la seva funció restarà limitada a engruixir el ja considerable volum de propostes d'acció ambiental que romanen oblidades a les biblioteques.

No resulta senzill trobar una alternativa plenament satisfactòria. En qualsevol cas, sembla evident que els sistemes habitualment emprats, caracteritzats per centrar el debat en documents exhaustius pràcticament tancats i restringir-lo a sectors minoritaris, no resulten vàlids.

D'altra banda, a partir de l'any 1998, el Departament de Medi Ambient ha impulsat la formulació de l'Agenda 21 de Catalunya, amb objectius similars però d'un abast global, més ampli que el de l'Estratègia. Això ha fet necessari articular els dos processos.

¹ WRI/UICN/UNEP. 1992. *Global Biodiversity Strategy: guidelines for action to save, study, and use earth's biotic wealth sustainably and equitably*. World Resources Institute, Washington DC.

² *The Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy*. 1996. Council of Europe/UNEP/European Centre for Nature Conservation. Amsterdam.

³ Comisión Europea. 1998. *Integración de la biodiversidad. Estrategia de acción de la Comunidad Europea*. Oficina de Publicacions Oficials de les Comunitats Europees. Luxemburg.

⁴ *Estrategia Española para la conservación y uso sostenible de la diversidad biológica*. 1999. Ministerio de Medio Ambiente, Dirección General de Conservación de la Naturaleza. Madrid.

Així mateix, cal assenyalar un altre factor nou que pot incidir favorablement en el desenvolupament del procés. Durant aquests dos darrers anys el Departament de Medi Ambient ha assumit l'exercici de les competències de la Generalitat en matèries com les aigües, la protecció dels espais naturals, de la fauna i la flora, la gestió forestal i cinegètica, etc., les quals s'afegeixen a les que ja exercia en àmbits com l'avaluació d'impacte ambiental, ambient atmosfèric, residus, sanejament i altres. Aquest fet comporta que una gran part de les actuacions que haurà de considerar l'Estratègia afectaran, directament o indirectament, el marc d'actuació d'aquest Departament el qual, per tant, es troba en condicions de jugar un paper clau.

Com a conseqüència de tot l'esmentat, en aquests moments el procés es planteja de la forma que molt esquemàticament mostra el gràfic annex. En síntesi, el conjunt de treballs esmentats al punt anterior, han donat lloc a la formulació d'una primera diagnosi, la qual permet integrar els seus continguts en l'elaboració de l'Agenda 21 de Catalunya de manera que, en aquest context, es pugui procedir posteriorment a la formalització dels documents estratègics destinats a facilitar els debats sectorials. Al mateix temps, la diagnosi possibilita la definició i l'aplicació d'un conjunt de mesures urgents com avanç i germen del futur pla d'acció de l'Estratègia.

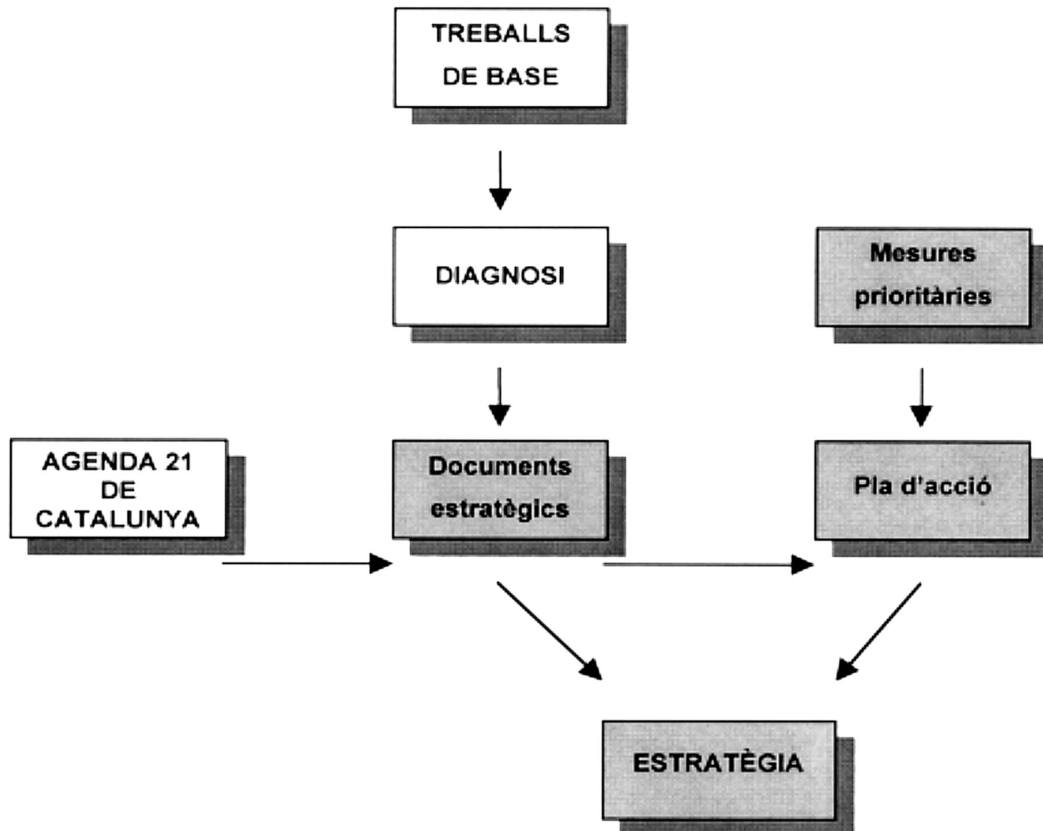
Una proposta de cinquanta mesures prioritàries

Congruentment amb el que ha estat exposat al punt anterior, el Departament de Medi Ambient prepara un conjunt de mesures, l'execució de les quals podria iniciar-se o completar-se, segons els casos, en un termini curt i de forma paral·lela al desenvolupament del procés de materialització de l'Estratègia.

En aquests moments, existeix un primer esborrany de treball que preveu una cinquantena de mesures i actuacions específiques. La definició d'aquestes s'ha fonamentat en els diversos documents i instruments desenvolupats en les fases prèvies de l'Estratègia, molt particularment en la diagnosi final dels treballs de base realitzats per l'Institut d'Estudis Catalans. Al mateix temps, s'han adoptat uns criteris de selecció possibilistes per tal que les mesures previstes puguin ser implantades en un termini raonablement breu. En aquest sentit, han estat considerades actuacions del Departament de Medi Ambient ja previstes o en curs d'execució, que es corresponen amb les recomanacions esmentades, i també n'han elegides altres que previsiblement podran ser assumides amb els mitjans propis.

Les diverses mesures i actuacions són agrupades en cinc àmbits:

- Mesures en l'àmbit legal, polític i administratiu

- Mesures d'identificació, avaluació i seguiment dels components de la diversitat biològica i del seu estat de conservació

- Mesures per a la conservació de la diversitat biològica

- Mesures sectorials per a l'ús sostenible de la diversitat biològica

- Mesures afavoridores d'un canvi de mentalitats i de comportaments socials

A continuació s'exposaran les principals mesures previstes en cada un d'aquests àmbits.

Mesures en l'àmbit legal, polític i administratiu

Consisteixen en tres tipus d'accions:

- Adequar les estructures administratives i els instruments legislatius als objectius de conservació i ús sostenible de la diversitat biològica.

Pel que es refereix a les estructures administratives, una vegada unificades en el Departament de Medi Ambient les competències sobre aigües, conservació de la natura, gestió forestal i cinegètica, etc., es planteja l'adopció de fórmules organitzatives que garanteixin una capacitat de gestió adient. En concret, la creació d'una o més agències amb funcions en els àmbits de la conservació de la natura i forestal.

En el vessant legislatiu, es tracta d'actualitzar i unificar la legislació amb l'elaboració amb caràcter prioritari del Projecte de Llei de protecció de la natura i del Projecte de Llei sobre la informació, la difusió i la participació ambiental.

- Integrar la conservació i l'ús sostenible de la diversitat biològica en les polítiques sectorials i intersectorials de les administracions públiques catalanes

Això requereix, en primer lloc, la incorporació de la conservació i ús sostenible de la biodiversitat com un component essencial en l'Agenda 21 de Catalunya i en les agendes 21 locals, i també la consideració de criteris anàlegs en els nous instruments legislatius que puguin incidir-hi.

Paral·lelament, es proposa el desenvolupament de programes específics de treball destinats a aprofundir la integració dels requeriments de conservació i ús sostenible de la diversitat biològica en les avaluacions d'impacte ambiental i en l'aplicació de la Llei d'intervenció integral de l'Administració ambiental.

Així mateix, es pretén promoure l'estudi de les actuacions necessàries per a la implantació de les avaluacions estratègiques d'impacte en els instruments de programació i de planificació, per tal d'aconseguir aquesta integració dels condicionants ambientals ja en les primeres fases dels processos decisoris.

- Impulsar la cooperació internacional per a la conservació i l'ús sostenible de la biodiversitat, principalment en aquells països o territoris que suporten més notòriament la petjada ecològica de la societat catalana.

Implica l'adopció de mesures per potenciar la presència directa de l'Administració catalana en aquells fòrums, comissions i programes de les institucions i organitzacions internacionals, especialment de la Unió Europea, que fan referència a la protecció i ús sostenible de la diversitat biològica, així com promoure i participar en nous projectes internacionals de cooperació per al desenvolupament, en l'àmbit de la conservació i l'ús sostenible de la diversitat biològica, particularment en la regió mediterrània

Mesures d'identificació, avaluació i seguiment dels components de la diversitat biològica i del seu estat de conservació

Es tracta de mesures de signe molt divers: el foment de la inclusió entre les línies prioritàries de la programació de la recerca a Catalunya de l'inventari i el seguiment de la diversitat biològica en tots els seus aspectes; completar i actualitzar successivament el Banc de dades sobre la biodiversitat a Catalunya; la creació d'un Programa de seguiment de la diversitat biològica a Catalunya a partir d'un sistema d'indicadors basat en els ecosistemes i les espècies, amb l'objecte de poder fer una supervisió i avaluació contínua de l'estat de la diversitat biològica i els seus components, etc.

Inclouen també la realització d'una diagnosi ecològica del litoral català i, en un ordre molt distint, l'inventari de col·leccions naturalístiques existents a Catalunya, en particular d'aquelles que hagin de configurar el Museu Nacional d'Història Natural.

Mesures per a la conservació de la diversitat biològica

S'agrupen en funció de quatre objectius concrets:

- Reforçar el sistema d'àrees protegides de Catalunya

Amb aquesta finalitat es preveu efectuar una avaluació de l'estat de conservació dels espais naturals protegits de Catalunya, amb la definició d'un sistema d'indicadors que permeti avaluar continuadament la seva gestió.

Així mateix, i d'acord amb els resultats del treball anterior, caldrà dur a terme la redacció del Pla director dels espais naturals de protecció especial de Catalunya, amb l'objecte de consolidar els espais existents, completar el sistema català de parcs naturals i altres espais de protecció especial, millorar-ne la

cohesió i reforçar la capacitat de gestió. Sens perjudici d'això, amb caràcter immediat podrà ser promoguda la declaració de nous parcs naturals (els Ports, Prades, Montsant i Alt Pirineu), paratges naturals d'interès nacional (Pica d'Estats) i reserves naturals (fagedes dels Ports i altres previstes al PEIN).

Especial transcendència tindrà la implantació de la xarxa europea Natura 2000 a Catalunya, sobre la base del Pla d'espais d'interès natural, i l'aplicació amb caràcter preferencial en aquests espais dels beneficis del Programa de desenvolupament rural de Catalunya. Això ha de comportar també la millora de la representació en el PEIN de tots els components de la diversitat biològica de Catalunya i l'enfortiment dels mecanismes de gestió i de finançament del Pla.

Complementàriament, es preveu impulsar les xarxes comarcals i locals d'àrees protegides, amb la generació de la informació territorial necessària i la creació de figures jurídiques específiques com la d'espais naturals d'interès local, i també el foment de les iniciatives privades per a la creació, el finançament i la gestió dels espais protegits.

- Millorar la coherència territorial d'hàbitats i poblacions

Aquest apartat inclou actuacions com: completar l'elaboració de la cartografia dels hàbitats de Catalunya, per tal de mantenir globalment la conservació dels tipus d'hàbitats, amb especial atenció als endèmics, rars o amenaçats, i el desenvolupament d'iniciatives per a la protecció d'ecosistemes particularment fràgils o amenaçats (Inventari de zones humides de Catalunya, Programa per a la conservació de la biodiversitat en els ambients esteparis de Catalunya, etc.)

També incorpora l'adopció, la implantació i el desenvolupament de les Directrius estratègiques per al manteniment de les connexions ecològiques i paisatgístiques entre els espais protegits, elaborades d'acord amb la Resolució 552/V del Parlament de Catalunya.

- Conservar i recuperar les comunitats i espècies amenaçades

Es consideren prioritàries les actuacions següents: promulgació del Decret sobre la protecció d'espècies de la flora vascular de Catalunya, creació de catàlegs i adopció de plans de recuperació d'espècies amenaçades, i el desplegament de la xarxa de control dels herbassars de fanerògames marines.

- Protegir la diversitat biològica *ex situ*

Es proposa la creació immediata d'un banc de germoplasma dirigit específicament a la conservació d'espècies protegides. A més, promoure l'adequada conservació *ex situ* d'espècies silvestres i de recursos genètics, a

través de programes coordinats amb bancs de gens, centres de cria en captivitat, zoològics, jardins botànics i col·leccions, i del seguiment i control de les espècies protegides de viver.

Mesures sectorials per a l'ús sostenible de la diversitat biològica

Amb caràcter general, caldrà incentivar l'adopció d'acords, codis de conducta i plans de conservació i ús sostenible de la diversitat biològica en els diferents sectors públics i privats.

Així mateix, caldrà procedir a la promoció d'auditories sectorials i la divulgació de les bones pràctiques existents en els diversos sectors.

Planificació territorial i urbanisme

Atesa la rellevància que, previsiblement, adquiriran els plans territorials parcials i altres instruments anàlegs de caràcter supramunicipal, esdevé urgent introduir en els objectius, les metodologies i les determinacions d'aquests plans el manteniment de la diversitat biològica i de la permeabilitat ecològica del territori. Les noves bases cartogràfiques temàtiques i la implantació de tècniques administratives com les avaluacions estratègiques d'impacte són alguns dels mecanismes utilitzables.

Mesures anàlogues són també d'aplicació al planejament urbanístic, el qual cal que, a més, s'adeqüi a les indicacions de les auditories ambientals i les de les Agendes 21 locals.

Agricultura i ramaderia

Resulta essencial l'aplicació dels mecanismes de finançament comunitaris per tal d'implantar mesures agroambientals destinades a afavorir les pràctiques compatibles amb la conservació dels hàbitats i de les espècies naturals, l'eficiència en el consum de recursos i la qualitat ambiental en general. L'aprovació enguany del Programa de desenvolupament rural de Catalunya (2000-2007) el fa un instrument clau en aquest sentit.

Així mateix, altres mesures concretes que es preveuen són el foment de l'avaluació ambiental per a l'adequació de les activitats ramaderes, l'aplicació del Pla de prevenció i correcció de la contaminació per nitrats i la realització de l'inventari, la classificació i la senyalització dels camins ramaders de Catalunya.

Sector forestal

També en aquest cas, destaca l'aplicació dels mecanismes de finançament comunitaris i, en concret, del Programa de desenvolupa-

ment rural de Catalunya, per tal d'implantar mesures destinades a afavorir mètodes d'aprofitament dels recursos forestals compatibles amb la conservació i l'ús sostenible de la diversitat biològica.

Així mateix, es planteja l'elaboració de l'Estratègia forestal de Catalunya, en el marc del Pla General de Política Forestal i de la futura Agència que es farà càrrec de la gestió forestal dins de l'Administració de la Generalitat.

Resulta igualment important el foment de la planificació sostenible dels aprofitaments forestals mitjançant els plans tècnics de gestió i millora forestal i altres instruments anàlegs, a partir d'eines com l'Inventari ecològic i forestal de Catalunya.

Caça i pesca

Com a mesures principals destaquen l'establiment d'un nou model de planificació cinegètica sobre la base de l'aplicació de l'Ordre de 21 d'abril de 1999, per la qual es fixen les instruccions generals per a la redacció, l'aprovació i la revisió dels plans tècnics de gestió cinegètica; la potenciació de la figura de les reserves nacionals de caça i de la seva articulació amb la legislació de conservació de la natura; i l'establiment d'un nou model de planificació de la pesca continental en el marc de la futura legislació de protecció de la natura.

Gestió hidràulica

Es consideren fonamentalment dos tipus d'accions. La introducció dels objectius de conservació i ús sostenible dels sistemes fluvials en la revisió de la planificació hidrològica a Catalunya i la regulació i aplicació dels cabals mínims necessaris per tal de garantir un nivell admissible de desenvolupament de la vida aquàtica.

Mesures afavoridores d'un canvi de mentalitats i de comportaments socials

Caldrà procedir a l'estudi dels mecanismes adients per millorar i incrementar els incentius (especialment els econòmics, fiscals i financers) que reverteixen en la conservació de la biodiversitat i per eliminar els desincentius (especialment els econòmics, fiscals i financers) que afavoreixen la pèrdua de diversitat biològica. La transcendència i la complexitat d'aquest tema el fan requeridor d'una atenció especial.

Igualment, esdevé bàsic facilitar l'accés a la informació i als coneixements existents en matèria de diversitat biològica al públic en general i, particularment, als responsables de les preses de decisions. També es planteja, entre altres mesures, fomentar les iniciatives i el voluntariat per tal d'incentivar actuacions de protecció i de seguiment de la diversitat biològica àmpliament distribuïdes per tot el territori.

(Aquest text és un extracte de la ponència amb el mateix títol presentada a les *Jornades sobre Biodiversitat i Conservació Biològica -Barcelona, 8-9 de juny de 2000-* organitzades per l'Institut d'Estudis Catalans)

